Nikolai Vasilievici Gogol

Mantaua

Nuvelă

Traducere şi note de Elena Vizir

În departamentul... dar mai bine nu spunem denumirea departamentului. Nu există nimic mai enervant decât să auzi de tot felul de departamente, de regimente, de cancelarii şi, într-un cuvânt, de tot felul de instituţii oficiale. În zilele noastre, orice persoană particulară consideră că jignind-o pe ea, jigneşti întreaga societate. Se vorbeşte că recent, foarte recent, un căpitan-ispravnic[1] din nu ştiu care oraş, ar fi depus undeva o cerere în care spunea foarte clar că deciziile luate de stat sunt nule şi că numele sfânt al ţării este pomenit mai întotdeauna degeaba. Ca dovadă, a anexat la cerere un volum uriaş, un roman în care, la fiecare zece pagini, se vorbeşte despre un căpitan-ispravnic, aflat în stare foarte avansată de ebrietate. Deci, pentru a evita orice fel de alte neplăceri, este mai bine să îl numim doar *un departament,* referindu-ne, evident, la departamentul despre care vrem să vă relatăm. Aşadar, într-un departament îşi făcea serviciul un funcţionar. Nu putem afirma că funcţionarul s-ar fi remarcat prin ceva anume; şi îţi puteai da seama de aceasta chiar după aspectul său fizic: era scund, un pic ciupit de vărsat, un pic roşcat, cu vederea slăbită, o chelie micuţă în frunte, încreţituri pe ambele părţi ale obrajilor şi o paloare de om suferind de hemoroizi... N-ai ce-i face! Arăta astfel şi din cauza climei de la Petersburg. În ceea ce priveşte poziţia sa socială (fiindcă la noi se obişnuieşte să numeşti în primul rând poziţia, rangul), personajul nostru ocupa funcţia de consilier titular permanent; precum se ştie, numeroşi scriitori care au obiceiul vrednic de a-i ataca pe cei ce nu pot riposta, mereu au glumit şi s-au întrecut în ironii la adresa acestei categorii sociale. Numele de familie al funcţionarului era Başmacikin. Dacă ne gândim bine, constatăm că acest nume îşi are originea în cuvântul

[1] Şef de poliţie.

tătăresc *basmaq*[2] fără să ştim însă nici când, nici în ce timpuri şi nici în ce mod a apărut, şi de fapt nimănui nu-i este cunoscută mai bine istoria sa. Şi tatăl său, şi bunicul său, şi chiar cumnatul său, absolut toţi Başmacikinii, au umblat în cizme, schimbându-şi pingelele doar de vreo trei ori pe an. Numele său mic era Akaki Akakievici. Se prea poate ca şi cititorului să-i pară prea rar şi oarecum straniu acest nume; vă asigur însă că el nu a fost căutat în mod special, ci este datorat unor întâmplări şi împrejurări cu totul şi cu totul ieşite din comun, care au impus acest nume ad-hoc, fără ca măcar cineva să mai poată interveni din exterior şi să i-l schimbe cumva, să îl strige într-un alt fel şi eventual după bunul său plac. Dacă nu mă înşală memoria, Akaki Akakievici s-a născut în noaptea spre 23 martie. Înainte de a se stinge din viaţă, mama sa, care fusese o femeie foarte bună şi o funcţionară apreciată, rânduise ca micuţul ei să fie botezat după toate regulile strămoşeşti. Pe când mai era încă lăuză – întinsă pe patul de vizavi de uşă, în dreapta ei stătea un cumătru, un om deosebit, Ivan Ivanovici Eroşkin, care avea slujba de şef de birou la senat, şi o cumătră, soţia ofiţerului de cartier, o femeie de o virtute rară, Arina Semionovna Belobriuşkova – femeii i se propusese să aleagă oricare nume i-ar fi plăcut, dintr-o pagină de calendar creştin, unde erau pomeniţi trei sfinţi: Mokia, Sossia şi Hozdazat. „Niciunul, chibzuise ea. Sunt nişte nume deocheate”. Ca să-i intre în voie, cei doi cumetri au deschis calendarul la altă pagină; şi din nou apărură trei nume: Trifilii, Dula şi Varahasii. „Parcă e o pedeapsă, spuse femeia, ce fel de nume mai sunt şi astea, că zău, nu am auzit niciodată de ele?! Varadat sau Varuh parcă ar mai fi, însă Trifilii şi Varahasii?!...” Se mai întoarse o pagină şi ajunseră la alte nume: Pavsikahii şi Vahtisii. „Ei, acum înţeleg, spuse femeia, că pesemne aceasta îi este soarta! Dacă-i aşa, atunci mai bine să-i punem numele tatălui său.

[2] Denumirea unui fel de încălţăminte joasă, de obicei de piele.

Tatăl era Akaki, atunci să fie şi fiul Akaki”. Aşa a ajuns să-l cheme Akaki Akakievici. În timpul botezului, copilul începu să plângă şi schiţă o astfel de grimasă de parcă ar fi ştiut că va deveni cândva consilier titular. Prin urmare, faptele decurseseră aşa şi noi le-am relatat aici, pentru ca cititorul să se convingă el însuşi că întâmplarea a făcut ca eroul nostru să capete acest nume. Nimeni n-ar putea să-şi amintească însă, când şi în ce perioadă a fost angajat el la departament şi cine i-a îndreptat paşii acolo. Oricât de mulţi directori sau şefi s-au schimbat între timp, cu toţii l-au găsit pe acelaşi post, în acelaşi loc, în aceeaşi poziţie, în aceeaşi funcţie, de conţopist destinat scrisului, şi ulterior s-au convins că, pesemne, omul acesta a venit pe lume fiind pregătit numai pentru a face această activitate, îmbrăcat în tunică şi cu chelie. În cadrul departamentului, nimeni nu manifesta faţă de el niciun fel de respect. Paznicii nu numai că nu se sculau de la locul lor atunci când trecea Akaki, dar nici nu se uitau în direcţia lui, de parcă holul ar fi fost pur şi simplu traversat în zbor de o muscă ordinară. Faţă de el, şefii se comportau destul de distant şi despotic. Se întâmpla ca orice ajutor al şefului de birou să îi pună sub nas hârtiile, fără a-i mai spune cumva: „Copiaţi-le”, sau „Iată şi pentru dumneavoastră o afacere interesantă, bunicică”, sau ceva plăcut, cum obişnuiesc să zică funcţionarii binecrescuţi. Obedient, Akaki lua hârtia, uitându-se numai la ea şi pregătindu-se să o transcrie, fără să-l intereseze cine i-a pus-o pe birou şi dacă a avut dreptul să facă acest lucru. Funcţionarii mai tineri râdeau de el, îl ironizau, pe cât le permitea spiritul lor de conţopişti, povesteau, chiar în faţa sa, diverse istorii hazlii despre el. Despre proprietara sa, o bătrână de şaptezeci de ani, ziceau că aceasta l-ar lua adesea la bătaie, şi îl întrebau când vor face nunta; câteodată, se amuzau presărându-i pe cap hârtiuţe mărunţite, şi spunând că sunt fulgi de zăpadă. Însă Akaki Akakievici nu scotea niciodată vreun cuvânt la

toate acestea, de parcă în faţa sa nu s-ar fi aflat nimeni; nimic nu-l influenţa în vreun fel când lucra; cu toate că era sâcâit din toate părţile, el nu comitea nicio greşeală atunci când scria. Numai dacă glumele deveneau de nesuportat, când colegii săi îi zgâlţâiau mâna, împiedicându-l să-şi facă treaba, el le spunea scurt: „Lăsaţi-mă în pace, de ce mă jigniţi?” Şi era ceva straniu în cuvintele sale şi mai ales în vocea cu care le pronunţa. Se simţea ceva nedefinit, care trezea un fel de milă profundă; se întâmplă că un tânăr proaspăt angajat luă exemplul celorlalţi, şi-şi permise să-şi bată joc de el, dar se opri dintr-odată, de parcă ar fi fost străpuns de un gând dureros, şi de atunci s-a schimbat totul înaintea sa, căpătând un alt înţeles. Păru că o putere supranaturală îl îndepărtă de colegii săi, cu care se împrietenise şi pe care îi luase drept persoane distinse, manierate. De multe ori, după această întâmplare, în mijlocul celor mai vesele momente, îşi amintea de funcţionarul scund, cu chelie, rostindu-i în faţă cuvintele care îl săgetaseră: „Lăsaţi-mă în pace, de ce mă jigniţi?”, şi-n aceste cuvinte pătrunzătoare se simţea prezenţa altor cuvinte: „Eu sunt fratele tău”. Atunci, sărmanul băiat îşi acoperea faţa cu mâinile şi se cutremura, văzând câtă lipsă de omenie există pe lume, câtă duritate feroce se ascunde în firea delicată şi instruită a nobilimii şi – Doamne! – chiar şi în el însuşi, despre care cei mai mulţi din cei ce-l cunoşteau credeau că este nobil şi onest…

Nu se ştie dacă mai poate fi găsit un astfel de om, atât de dedicat profesiei sale. Era insuficient să spui despre el că îşi făcea serviciul cu sârguinţă, pentru că, de fapt, el îşi făcea datoria cu o pasiune nemaiîntâlnită. Acolo, în această activitate de transcriere, el întâlnea o lume plăcută şi pitorească. Faţa lui exprima satisfacţie; îşi avea literele sale favorite, pe care, când ajungea să le scrie, se emoţiona la fel ca un copil şi râdea în sinea sa; le făcea cu ochiul, se ajuta şi cu buzele, astfel încât, privindu-l în vreme ce lucra,

puteai să citeşti pe faţa lui litera pe care pana din mâna sa o scria pe hârtie. Dacă i-ar fi fost acordate decoraţii corespunzător străduinţelor sale, el ar fi putut lesne să ajungă în rândul consilierilor de stat; după cum se exprimau colegii lui mai glumeţi, i s-au acordat însă doar o cataramă încuietoare şi câţiva hemoroizi. Nu putem spune totuşi că nu-i dădea nimeni niciun fel de atenţie. Într-o zi, dorind să-i mulţumească pentru sârguinţă neîntreruptă a serviciilor sale, un director cu sufletul mai bun ordonă să i se dea o activitate mai importantă decât simpla copiere; mai concret, dintr-o lucrare care era deja terminată i s-a dat să facă un raport cu privire la o altă instituţie de stat. Obligaţia lui consta doar în a găsi un alt titlu generic şi de a schimba, pe ici şi pe colo, câteva verbe, de la persoana întâi, la persoana a treia. Acest lucru i-a solicitat atâta efort, că funcţionăraşul nostru transpiră de-a binelea, îşi şterse fruntea şi spuse în cele din urmă: „No, daţi-mi mai bine să transcriu ceva”. De atunci, directorii săi l-au lăsat pentru totdeauna să facă numai lucrări de copiere, de parcă, în afara acestor transcrieri, pentru el nu ar mai fi existat niciun fel de altă activitate.

Akaki nu se gândea niciodată la hainele sale. Tunica sa nu mai era verde, ci avea un fel de nuanţă brun-roşcată. Guleraşul era îngust, lăsat în jos, astfel încât gâtul lui, cu toate că în realitate nu era aşa de lung, se ridica mult peste guler şi părea de o lungime ieşită din comun, asemenea gâturilor acelor motănei din ghips, ce îşi clătinau capetele, purtaţi fiind, câte zece odată, de străinii ce se aventurează prin Rusia. De această tunică se lipea întotdeauna câte ceva: ba câte un fir de fân, ba un fir de aţă. Funcţionarul nostru avea totodată un talent deosebit, datorită căruia, atunci când i se întâmpla să meargă pe stradă, reuşea de fiecare dată să ajungă chiar pe sub ferestrele prin care se aruncau tot felul de resturi din bucătărie, şi de aceea el căra veşnic în pălăria sa coji de pepene verde şi galben sau

alte resturi din aceeaşi categorie. Niciodată în viaţa sa nu a acordat vreo atenţie evenimentelor zilnice de pe stradă, lucruri care, în schimb, nu rămâneau neobservate de colegul său de birou, un tânăr funcţionar, care avea atâta spirit de observaţie în privirea sa ageră, că ar fi putut observa dacă vreunui trecător de pe trotuarul de vizavi i s-ar fi descusut cumva pantalonii în partea de jos, între craci, fapt ce bineînţeles că i-ar fi adus imediat un zâmbet perfid pe faţă.

În schimb, Akaki Akakievici, chiar dacă s-ar fi uitat pe fereastră, în orice direcţie, ar fi văzut tot rândurile sale drepte, curate, scrise citeţ, şi doar dacă, nu se ştie de unde, ar fi apărut pe umărul său botul unui cal, care tocmai ar fi eliberat prin nările sale un curent puternic de aer, direcţionat spre obrazul lui, numai atunci ar fi putut observa şi el că, de fapt, se află nu în mijlocul unui rând abia terminat de transcris, ci mai degrabă în mijlocul străzii.

În fiecare zi când ajungea acasă, Akaki se aşeza îndată la masă, îşi înghiţea în grabă ciorba de varză şi mânca o bucăţică de carne de vită cu ceapă, fără să mai simtă ce gust aveau acestea şi fără să mai observe muştele sau tot ce îi mai trimitea Dumnezeu din când în când în farfurie.

Dacă observa totuşi că devine ca un balon umflat, se scula de la masă, lua o călimară cu cerneală şi începea să transcrie din hârtiile aduse acasă. Dacă nu avea nimic special de transcris, făcea o copie specială pentru sine, pentru propria satisfacţie, după o scrisoare mai veche şi mai deosebită nu datorită textului pe care îl conţinea, ci prin faptul că era adresată unei persoane noi sau importante.

Chiar şi în orele când cerul plumburiu al Petersburgului se întuneca definitiv şi toată funcţionărimea deja mâncase pe săturate, fiecare după conţinutul pungii sale, în funcţie de salariul pe care îl primea şi de propriile dorinţe, când toţi conţopiştii se odihneau după scârţâitul peniţelor

departamentale, după alergătura de peste zi, după treburile şi îndatoririle proprii sau ale altora, dar chiar şi după orice altceva din ceea ce avuseseră în plan să realizeze de bunăvoie sau mai mult chiar decât erau obligaţi; când funcţionarii se grăbeau să-şi dedice timpul rămas plăcerilor, unii, mai pretenţioşi, alergând către teatru, alţii, rămaşi în stradă, tentaţi să privească îndelung la pălărioarele care treceau pe acolo, unii îndreptându-se spre tot felul de recepţii, pentru a-şi consuma timpul făcând complimente unei domnişoare atrăgătoare (steaua de vis a unui cerc îngust de funcţionari), alţii, şi asta se întâmpla cel mai des, pur şi simplu mergând în vizită la fraţii lor, de la etajul trei sau patru, care locuiau în două camere micuţe, cu vestibul şi bucătărie, însă cu ambiţia de a fi la modă, împodobite cu câte o lampă sau vreun alt flecuşteţ pentru care trebuia să facă o groază de sacrificii (legate de mâncare sau distracţii); când toţi funcţionarii dispăreau prin apartamentele mici ale prietenilor lor ca să joace whist[3], să bea ceai din pahare de sticlă şi să mănânce pesmeţi de mărimea unui bănuţ, să fumeze şi să povestească, în timpul împărţirii cărţilor vreo bârfă, venită din societatea înaltă, ocupaţie pe care rusul nu şi-o poate refuza niciodată, în orice situaţie ar fi, sau, când nu mai există vreo temă de discuţie, să povestească, pentru a câta oară însă?... un banc nemuritor, auzit de la nu ştiu ce comandant, despre tăierea cozii calului ce făcea parte din ansamblul statuar al lui Falikonetov; într-un cuvânt, chiar şi atunci când orice muritor ajungea să se distreze într-un fel sau altul, Akaki Akakievici nu se dedica deloc vreunei distracţii. Nimeni nu ar fi putut afirma că l-ar fi văzut vreodată la vreo serată. Când se sătura, în cele din urmă, de scris, el se culca, gândindu-se cu zâmbetul pe faţă la ziua ce urma să vină. Îi va mai trimite oare Dumnezeu şi pentru ziua de mâine ceva ca să mai transcrie? Doar în acest fel decurgea viaţa

[3] Joc de cărţi.

paşnică a acestui om, care, cu un salariu modest, de numai vreo patru sute, ştia să fie mulţumit de soarta sa, şi ar fi rămas aşa, probabil, până la adânci bătrâneţi, dacă nu s-ar fi ivit şi pentru el, ca şi pentru alţi consilieri titulari sau clandestini, activi, de stat sau de alt fel, chiar şi dintre aceia care nu obişnuiesc să dea sau să primească vreodată vreun sfat de la cineva, tot felul de nenorociri, împrăştiate pe drumurile vieţii.

Există în Petersburg un duşman aprig al acelora care primesc un salariu de patru sute de ruble pe an, sau ceva în jurul acestei sume. Acest duşman nu e nimeni altul decât gerul nostru de nord, cu toate că se zice că el ar aduce mai multă sănătate. La orele nouă dimineaţa, exact la acea oră când străzile se umplu cu oameni care se îndreaptă spre slujbă, gerul începe să dea bobârnace atât de puternice şi ţepoase funcţionarilor, fără să mai facă vreo selecţie, încât bieţii oameni nu ştiu unde să se mai ascundă. În aceste momente, chiar şi cei care au funcţii înalte sau consilierii titulari suferă, îi doare fruntea din cauza gerului şi le apar lacrimi în ochi, dar rămân neputincioşi. Nu te poţi salva decât dacă, îmbrăcat în mantaua ta subţire, parcurgi cât se poate de repede cele cinci-şase străzi ce te despart de locul de muncă, unde, odată ajuns, scuturi bine din picioare în camera portarului, până se dezmorţesc în acest mod toate capacităţile şi talentele profesionale, îngheţate în drum spre serviciu. De la o vreme, Akaki Akakievici începu să simtă cum îl roade ceva la spate şi în umăr, cu toate că se străduia să parcurgă cât mai grabnic acel drum îngheţat şi obligatoriu. În cele din urmă, se gândi că vinovată de starea aceasta a lui ar putea să fie numai mantaua. O analiză acasă minuţios şi descoperi că în două-trei locuri, în spate şi la umeri, pânza se rărise considerabil; aceasta se rosese atât de mult, încât devenise transparentă, iar căptuşeala se destrămase complet. Trebuie să ştiţi că şi mantaua lui Akaki Akakievici era ţinta glumelor batjocoritoare făcute pe

seama sa; colegii săi o privaseră chiar şi de numele său nobil, de *manta,* zicându-i *capot.* Într-adevăr, aceasta avea o formă deosebită. Gulerul i se micşora în fiecare an, din ce în ce mai mult, având în vedere că unele bucăţi din ea erau decupate şi serveau la repararea altor părţi. Locurile reparate nu erau nicidecum un exemplu de lucrare artistică croitorească, astfel că mantaua arăta mai curând ca un sac cârpit. Văzând toate acestea, Akaki Akakievici se hotărî să ducă mantaua la Petrovici, croitorul care locuia undeva, la etajul patru, la care ajungeai după ce urcai o scară neagră; acesta, cu toate că era saşiu şi avea o faţă pestriţă, reuşea să repare cu succes pantalonii şi fracurile funcţionarilor şi ale altor persoane, dar numai atunci când i se întâmpla să nu fie beat sau să nu aibă în capul său proiecte pentru alt fel de activităţi. Despre acest croitor nu ar trebui să povestim prea multe, dar ce să-i faci? Regulile scrierii unei nuvele cer caracterizarea detaliată a fiecărui personaj, de aceea sunt obligat să vi-l aduc în scenă şi pe Petrovici. La început el se numea simplu, Grigori, şi fusese iobag la un boier oarecare; a început să se numească Petrovici când a devenit liber şi tot de atunci a început să bea destul de perseverent, la orice sărbătoare, mai întâi la cele mari, iar apoi nu mai făcea deosebire, la toate sărbătorile religioase, marcate în calendar printr-o cruciuliţă. În această privinţă, el respecta cu fidelitate obiceiurile strămoşeşti şi, în disputele cu soţia sa, obişnuia să o numească pe aceasta „femeie fără frică de Dumnezeu” şi „nemţoaică”. Şi, dacă am ajuns să amintim şi de soţie, ar trebui să spunem vreo două cuvinte şi despre ea. Cu părere de rău, trebuie să spun însă că despre ea nu se cunosc amănunte, doar că purta o scufie, în loc de basma; iar în ceea ce priveşte frumuseţea, nu prea avea cu ce se lăuda, astfel că, dintre cei care o întâlneau, doar soldaţii se uitau mai îndelung, curioşi să vadă cine se ascunde sub scufie, după care mişcau dezamăgiţi din mustaţă şi mormăiau vorbe

porcoase.

Urcând scara ce ducea spre locuinţa lui Petrovici, care, trebuie să recunoaştem, era umedă şi murdară, de jos până sus, cu tot felul de lături unsuroase, şi pătrunsă de un miros de alcool care îţi înţepa ochii, aceasta fiind, după cum se cunoaşte, o caracteristică obligatorie a scărilor întunecate ale caselor din Petersburg, aşadar urcând scara aceasta, Akaki Akakievici se întreba în sinea lui cât va cere Petrovici pentru cârpitul mantalei, şi îşi propuse în cele din urmă să nu-i dea mai mult de două ruble. Uşa era întredeschisă, deoarece gospodina dinăuntru, care tocmai pregătea nişte peşte, o lăsase aşa, astfel încât nimeni din afară să nu vadă gândacii ce foşgăiau în bucătărie, printre bucate. Akaki Akakievici traversă bucătăria tiptil, fără să fie observat de stăpâna casei; păşi peste pragul unei camere, unde îl văzu pe Petrovici, aşezat la o masă lată din lemn, nevopsită, cu picioarele îndoite sub el, semănând cu un paşă turcesc. După obiceiul croitorilor care îşi fac meseria, picioarele îi erau goale. Mai întâi îi atrase atenţia degetul cel mare al croitorului, pe care, de altfel, Akaki Akakievici îl cunoştea foarte bine, după unghia mare, ce semăna cu o cochilie de broască ţestoasă, groasă şi rezistentă. La gâtul lui Petrovici atârna un ghem de mătase şi numeroase feluri de aţe, iar pe genunchi avea întinsă o haină veche şi demodată. De vreo trei minute tot încerca să bage aţa în urechea acului, dar nereuşind defel, se supăra foc pe întuneric chiar şi pe aţă, mârâind cu jumătate de gură: „Nu intră blestemata! M-ai scos din sărite, ticăloaso!” Lui Akaki Akakievici chiar îi păru rău că picase la croitor în clipa când Petrovici începuse a se enerva; prefera să-i comande ceva lui Petrovici doar atunci când era cu chef, când, după cum s-ar fi exprimat soţia sa, „dracu’ făr-un ochi se umple cu poşircă”. Aflându-se în acea stare incertă, Petrovici ceda de obicei fără prea multe rugăminţi şi era de acord de fiecare dată cu orice i se cerea, ba, chiar se ploconea şi mulţumea interlocutorului

său. E drept că, la scurtă vreme după aceea, soţia sa îşi intra în rol, plângându-se că soţul fusese beat şi de aceea căzuse de acord să lucreze pentru un preţ aşa mic; şi atunci el mai adăuga un grivennik[4], astfel încât jalea femeii să treacă mai repede. De data aceasta însă, Petrovici se pare că era treaz-trezuţ şi, din acest motiv, făcea pe severul, era morocănos şi pornit să pretindă dracu' ştie ce preţuri mari. Akaki Akakievici pricepu care e situaţia de facto şi ar fi vrut deja să facă stânga-mprejur, dar era prea târziu. Petrovici îl fixase cu singurul său ochi mai bun şi Akaki Akakievici fu silit să-i vorbească:

— Să trăieşti, Petrovici!

— Să trăiţi, cucoane!, spuse Petrovici şi se uită cu coada ochiului la mâinile lui Akaki Akakievici, voind să înţeleagă cu ce s-ar putea căpătui.

— Am venit şi eu la tine, Petrovici, iată, cu…

Trebuie să ştiţi că Akaki Akakievici folosea în vocabularul său o sumedenie de cuvinte ajutătoare: prepoziţii, adverbe şi, în sfârşit, particule şi conjuncţii care nu au absolut nicio importanţă. Iar dacă era o situaţie foarte delicată, el avea obiceiul să nu ducă fraza până la capăt, şi de aceea, foarte adesea începea să vorbească prin cuvintele: „Aceasta, desigur, este absolut aşa…" – după ele nu mai urma nimic, fiindcă el uita ce avea de spus, crezând că deja spusese tot ce-i trecuse prin cap.

— Ce-i asta?, întrebă croitorul şi analiză imediat, cu ochiul său văzător, mantaua, începând de la guler şi până la mâneci, apoi spatele, pulpanele şi cheutorile – toate fiindu-i foarte cunoscute, fiindcă acesta era obiectul muncii lui. Asta e, de altfel, obiceiul croitorilor şi este primul lucru pe care îl fac când vii la ei.

— Păi, eu, iată, Petrovici… vezi că mantaua, pânza… uite, vezi, în celelalte locuri, peste tot, este destul de rezistentă, e drept că s-a prăfuit un pic şi de aceea pare să fie mai

[4] 1/2 de kopeikă.

veche, dar este nouă, atât că într-un singur loc s-a… un picuţ, vorba ceea… în spate şi, uite, la un umăr s-a ros niţel, priveşte, foarte puţin s-a ros şi la celălalt, şi asta-i tot. De lucru nu ai mult…

Petrovici luă „capotul”, îl întinse mai întâi pe masă, îl studie îndelung, clătină din cap şi duse mâna spre fereastră să-şi ia tabachera rotundă cu portretul unui general oarecare, cum se numea, nu se ştie, fiindcă locul unde se aflase faţa fusese găurit cu degetul şi apoi astupat cu un pătrăţel de hârtie, lipit chiar acolo. Mirosind tutun, Petrovici luă „capotul” în mâini şi începu să-l studieze în dreptul luminii şi din nou clătină din cap. Apoi îl întoarse cu căptuşeala la exterior, şi clătină din cap, luă şi deschise din nou tabachera cu generalul peste care lipise bucăţica de hârtie şi, după ce trase tutun pe nas, o închise la loc şi o ascunse undeva, după care spuse:

— Nu, nu mai poate fi reparată; este bună de aruncat!

Aceste cuvinte făcură să-i tresară inima lui Akaki Akakievici.

— De ce nu se poate, Petrovici?, întrebă el cu o voce aproape rugătoare, de copil. Este roasă doar la umeri puţin, tu trebuie să ai nişte bucăţele…

— Da, aş putea găsi nişte bucăţele, bucăţelele se pot găsi, spuse Petrovici, însă nu ai de ce le prinde; materialul e putred de tot, dacă ating cu acul de el, se destramă.

— Şi dacă se destramă, pune-i un peticel.

— Nu am pe ce pune peticelul, nu are de ce se ţine, fiindcă este foarte veche stofa asta. Nici nu-i mai poţi spune stofă, că, dacă se iscă o adiere de vânt, se împrăştie peste tot.

— Ei, dar tu fă ceva şi întăreşte-o. Cum se poate aşa, într-adevăr… parc-ar fi…!

— Nu, spuse Petrovici hotărât, nu pot face nimic. Materialul e rău de tot. Mai bine, când va veni vremea friguroasă de iarnă, faceţi-vă din ea obiele, fiindcă o să vă

fie frig în ciorapi. Nemţii au inventat ciorapii doar ca să poată să câştige cât mai mulţi bani (lui Petrovici îi plăcea să-i atingă pe nemţi ori de câte ori exista vreo ocazie); iar în ceace ce priveşte mantaua, va trebui să vă faceţi una nouă.

La cuvântul „nouă”, Akaki Akakievici văzu negru în faţa ochilor, şi toate lucrurile care se aflau în cameră începură să se rotească de jur împrejur. Il mai vedea clar doar pe generalul cu faţa lipsă de sub hârtia lipită, ce se afla pe capacul tabacherei lui Petrovici.

— Cum adică nouă?, întrebă el, de parcă ar fi vorbit în somn, că nu am bani pentru una nouă.

— Da, nouă, spuse cu un calm distrugător Petrovici.

— Şi, dacă aş fi nevoit… una nouă, ce ar putea fi cu ea…

— Adică, ce preţ ar avea?

— Da.

— Păi, te-ar costa cam o sută cincizeci de ruble, spuse Petrovici şi îşi strânse semnificativ buzele.

Lui îi plăceau în mod deosebit efectele tari, îi plăcea să-i facă dintr-odată pe oameni să se îngrijoreze rău de tot de ceva, şi apoi să se uite la ei cu coada ochiului, să vadă cum arată feţele lor îngrijorate de ceea ce le spusese el mai devreme.

— O sută cincizeci de ruble pentru o manta!, exclamă sărmanul Akaki Akakievici, şi se prea poate că era prima exclamaţie din viaţa lui, fiindcă, altfel, avea întotdeauna o voce deosebit de calmă.

— N-ai ce-i face!, spuse Petrovici. Şi depinde ce fel de manta îţi doreşti. Dacă vrei una cu blană de jder la guler şi cu o glugă cu căptuşeală de mătase, ar putea să te coste şi două sute.

— Petrovici, te rog, zise Akaki Akakievici, cu voce rugătoare, fără să audă şi chiar fără să încerce a mai auzi cumva cuvintele spuse de croitor şi fără să mai ia în seamă şi efectele pe care acestea le creau, repară şi tu într-un fel

oarecare, ca să mă mai servească măcar o vreme.

— Nu are rost, nu va ţine, munca mea va fi de prisos şi dumneata vei cheltui bani în zadar, spuse Petrovici.

Aceste cuvinte îl distruseră total pe Akaki Akakievici şi ieşi.

După plecarea sa, Petrovici rămase o bună bucată de vreme cu buzele strânse, fără să se apuce de lucru, fiind satisfăcut totuşi că nici el nu s-a făcut de râs, şi nici arta croitoriei nu a trădat-o.

Ieşind în stradă, Akaki Akakievici se simţea ca într-un coşmar. „Uite aşa, iată, se mai întâmplă şi treburi din astea”, îşi spuse în gând, nici nu credeam că ar fi putut să fie aşa... iar după un timp oarecare, adăugă: „Deci iată cum! Uite ce ieşi la sfârşit, iar eu, ce-i drept, nici nu aveam cum să presupun, că ar putea să mi se întâmple toate acestea”. După aceea urmă din nou o tăcere mai lungă şi în cele din urmă gândi: „Asta el Carevasăzică, iată ce împrejurare neaşteptată, că să vezi... pe acesta nu-l poţi convinge în niciun fel... aşa stau lucrurile!” Spuse toate acestea şi, în loc să se ducă spre casă, o apucă în direcţia opusă, fără să-şi dea seama. Pe drum, îl atinse un coşar, cu haina sa murdară, şi-i înnegri tot umărul; de pe acoperişul unei case aflate în construcţie, îi căzu nişte var direct pe căciulă, albindu-i-o complet. El nu observă nimic din toate acestea decât târziu, când dădu peste paznicul de la barieră, care, aşezându-şi halebarda lângă el, îşi scutură dintr-un cornet, în palma bătătorită, nişte tutun, doar atunci funcţionăraşul nostru îşi mai reveni puţin, dar mai ales după ce paznicul îi zise: „De ce dai peste mine? N-ai trotuar?” Aceste cuvinte îl făcură să se uite împrejur şi să se întoarcă spre casă. Doar aici începu să-şi adune gândurile, văzu situaţia reală în mod clar şi începu să discute cu sine, logic şi sincer, fără să mai fie întrerupt de ceva, ca şi cum ar fi avut în faţă un prieten deştept, cu care s-ar fi putut discuta despre cele mai intime şi mai apropiate

de suflet lucruri. „Ei, nu, zise Akaki Akakievici, acum nu am ce discuta cu Petrovici, acum el este… aşa cum este… probabil că soţia l-o mai fi ciondănit niţel. Dar eu mă voi duce la el mai bine într-o zi de duminică, dimineaţa; după ajunul de sâmbătă va fi puţin ameţit, şi va fi şi mai somnoros, şi va trebui să se dreagă, iar soţia n-o să-i dea bani, iar în acest timp eu îi voi pune un bănuţ aşa, în mână, şi el va fi mai uşor de convins, şi atunci o să ia mantaua, deci…” Astfel judecând în sinea sa Akaki Akakievici, se învioră, aşteptă prima zi de duminică şi, urmărind de departe când soţia lui Petrovici ieşise din casă şi plecase undeva, el se duse direct la croitor. Aşa cum bine presupusese, după ziua de sâmbătă, acestuia i se încrucişau ochii, îşi ţinea capul apropiat de podea şi era somnoros rău de tot; cu toate acestea, când auzi despre ce-i vorba, parcă se vârî dracul în el.

— Nu e posibil, zise, fiţi bun şi comandaţi-vă alta. Akaki Akakievici scoase bănuţul.

— Vă mulţumesc, cucoane, am să beau ceva în sănătatea dumneavoastră, spuse Petrovici, iar în ceea ce priveşte mantaua, trebuie să vă gândiţi că aceasta nu mai poate fi folosită în niciun fel. Eu vă pot coase o manta nouă, s-o purtaţi cu mândrie, dar în privinţa aceasta mai discutăm.

Akaki Akakievici mai zise ceva despre reparaţie, însă Petrovici nu-l auzi şi spuse:

— Una nouă vă voi coase ca la nimeni altul, să fiţi sigur că voi depune efort. S-ar putea face şi aşa cum e moda acum, astfel încât gulerul să se închidă cu nişte lăbuţe argintii, aplicate pe stofă.

Aşa înţelese Akaki Akakievici că nu avea încotro şi trebuia să-şi facă o manta nouă. Asta îl întrista foarte mult. Cum putea să facă el aşa ceva, cu ce? Cu ce bani să şi-o cumpere? Desigur, oarecum se putea bizui pe prima care urma să i se dea de sărbători, însă acei bani au fost de mult

împărţiţi şi planificaţi pentru altfel de lucruri. Trebuia să-şi facă alţi pantaloni, să-i plătească cizmarului o datorie mai veche, pentru că îi pusese nişte căpute noi la carâmbii cei vechi, şi mai trebuia să-i comande croitoresei vreo trei cămăşi şi vreo două perechi de obiecte de lenjerie de corp, din acelea pe care nu se cuvine să le numeşti direct într-un text ce urmează să fie dat publicităţii. Într-un cuvânt, toţi banii, absolut toţi, erau deja daţi; şi chiar dacă directorul ar fi fost atât de generos, încât să-i dea, în loc de o primă de patruzeci de ruble, vreo patruzeci şi cinci sau chiar cincizeci, oricum, ceea ce-i rămânea era un fleac, care, faţă de suma necesară pentru o nouă manta, era ca o picătură în mare. Ştia bine că Petrovici avea năravul de a trânti un preţ uriaş, scoţându-l dracu' ştie de unde, astfel încât chiar soţiei lui îi sărea ţandăra: „Te-ai ţăcănit de tot, stricatule ce eşti!" Altădată lucra pe un preţ de nimic, dar acum îşi băgase în cap să ceară un preţ mai mare chiar decât valora el însuşi. Era convins că Petrovici i-ar fi făcut mantaua şi pentru optzeci de ruble, însă chiar şi aceste optzeci de ruble, de unde să le ia? Jumătate din sumă încă s-ar mai putea procura; jumătate s-ar mai găsi; poate chiar un pic mai mult, dar de unde să ia a doua jumătate?... Dar, poate că, mai întâi, cititorul ar trebui să afle de unde putea să găsească Akaki această primă jumătate. El avea obiceiul ca din fiecare rublă cheltuită să pună câte un groş 1 undeva, într-o lădiţă încuiată cu cheia, cu o deschizătură îngustă, tăiată în capac, prin care să introducă pitacii. După fiecare jumătate de an, el revizuia suma adunată din monedele de aramă şi o înlocuia cu monede din argint. Această ocupaţie importantă o începuse de mai multă vreme, şi astfel, pe parcursul câtorva ani, suma adunată număra mai bine de patruzeci de ruble. În concluzie, o jumătate din banii necesari îi avea în mână, dar de unde să ia cealaltă jumătate? De unde să ia alte patruzeci de ruble? Akaki Akakievici se gândi şi iar se gândi şi hotărî că va trebui să

micşoreze cheltuielile obişnuite, cel puţin, pe parcursul unui an, să excludă băutul ceaiului seara, să nu mai aprindă seara vreo lumânare, iar dacă totuşi va avea ceva de făcut, să se ducă în camera proprietăresei şi să lucreze la lumina lumânării ei; când va merge pe stradă, va trebui să păşească mai uşor şi mai atent, pe pietre şi pe lespezi, aproape în vârful degetelor, şi numai astfel ar putea să împiedice talpa să se tocească mai repede; să-i dea spălătoresei cât mai rar să-i spele lenjeria şi, pentru ca aceasta să se păstreze curată mai mult, va trebui ca, de fiecare dată când va ajunge acasă, să o scoată şi să rămână doar în halat, pe care îl avea de foarte mulţi ani, şi pe care chiar şi timpul i l-a cruţat.

Trebuie să recunoaştem că, la început, Akaki Akakievici rezistă destul de greu acestor restricţii, însă până la urmă şi le însuşi şi nici nu le mai simţea; se deprinsese să nu mai mănânce deloc seara, alimentându-se în schimb sufleteşte, purtând permanent în gândurile sale ideea viitoarei mantale. De atunci, însăşi existenţa sa păru mai plină de sens, de parcă s-ar fi căsătorit şi alături de el ar mai fi trăit încă cineva, de parcă nu mai era aşa de singur, ci alături de el, pe drumul vieţii, şi-ar fi dat acordul ca să păşească o iubită simpatică, şi aceasta nu putea fi alta decât chiar mantaua sa, cu vatelină groasă, cu căptuşeala rezistentă şi nemaipurtată de nimeni până la el. El însuşi deveni oarecum mai viu, chiar şi caracterul său păru mai hotărât, deveni un om care îşi găsise un scop clar în viaţă şi lupta pentru realizarea lui. Din acţiunile sale dispărură de la sine ezitările şi, într-un cuvânt, se estompară toate defectele legate de caracterul lui şovăielnic. Uneori, în ochii săi apărea o luminiţă, iar în minte începea să încolţească un gând de-a dreptul îndrăzneţ: nu ar fi oare mai bine să pună la guler şi o blană de jder? Din cauza acestui gând, era cât pe ce să o ia razna. Odată, pe când transcria o lucrare, fusese aproape pe punctul de a comite o greşeală, dar reuşi

să o evite şi se trezi că oftează şi că-şi face semnul crucii. În fiecare lună îl vizita pe Petrovici cel puţin o singură dată, ca să discute cu croitorul despre viitorul mantalei sale, şi anume: de unde ar fi mai bine să cumpere postavul şi ce culoare îl avantajează, cam cât ar fi trebuit să-l coste stofa şi, cu toate că era destul de îngrijorat, de fiecare dată reuşea să se întoarcă acasă satisfăcut, gândindu-se că va veni şi timpul când toate materialele vor fi cumpărate, şi mantaua va fi în cele din urmă confecţionată.

Evenimentele se desfăşurară chiar mai repede decât se aştepta el. Contrar tuturor aşteptărilor, directorul îi stabili lui Akaki Akakievici drept primă nu patruzeci şi nu patruzeci şi cinci, ci chiar şaizeci de ruble; poate că acesta presimţise cumva că Akaki Akakievici ar avea nevoie de o manta nouă, sau poate că toate acestea s-au întâmplat de la sine, important este că, datorită acestui fapt, se pomeni cu douăzeci de ruble în plus. Această întâmplare grăbi derularea evenimentelor. Încă vreo două-trei luni de post aproape negru şi Akaki Akakievici va reuşi să adune cu siguranţă în jur de optzeci de ruble. Inima lui, de obicei foarte calmă, începu să bată cu putere. De cum primi banii, se duse împreună cu Petrovici pe la prăvălii. Cumpărară un postav foarte bun, şi nu e de mirare, de vreme ce amândoi meditaseră la acest subiect timp de o jumătate de an şi n-a existat măcar o singură lună, în care să nu fi trecut pe la prăvălii ca să se informeze asupra preţurilor; în plus, chiar Petrovici îi spuse că un postav mai bun nici că putea fi. Pentru căptuşeală cumpărară o pânză de bumbac netedă şi subţire, numită percal, deasă şi de o calitate exemplară, care, după cum afirmase şi Petrovici, era mai bună decât mătasea, având un aspect mai atrăgător şi mai lucitor. Nu cumpărară însă blana de jder, fiindcă aceasta era mai scumpă decât estimaseră ei, dar aleseră în schimb o blană de pisică, cea mai bună dintre toate cele ce se găseau în prăvălie; la urma urmei, puteai afirma că seamănă foarte

bine cu blana de jder. Petrovici munci vreo două săptămâni la manta, fiindcă îi luase mult timp vătuirea, că haina ar fi fost gata chiar mai repede. Pentru lucru, Petrovici îi ceru douăsprezece ruble, nici nu se putea mai puţin, fiindcă toate cusăturile fuseseră făcute doar cu aţă de mătase, tighelul era dublu, cu pasul mic, şi fiecare cusătură fusese testată de Petrovici cu dinţii săi, lăsând pe stofă urmele diferite ale acestora.

Este greu de spus în ce zi anume s-a întâmplat miracolul, când Petrovici îi aduse mantaua terminată, dar, cu siguranţă, a fost cea mai solemnă zi din viaţa lui Akaki Akakievici. I-o aduse într-o dimineaţă, puţin înainte de ora la care el trebuia să plece la departament. La nicio altă oră şi în nicio altă zi nu ar fi fost mai potrivit să i se aducă mantaua, fiindcă era perioada când începeau gerurile cele mari şi, după cum se părea, exista pericolul ca acestea să devină şi chiar mai aprige decât în mod normal. Petrovici apăru cu mantaua precum se cuvine unui croitor bun. Faţa lui exprima atâta importanţă, încât Akaki Akakievici nu-şi mai amintea să-l fi văzut vreodată într-o asemenea postură. Părea conştient de faptul că făcuse un lucru important şi că îşi dă seama de prăpastia care există între croitorii care pun doar căptuşeli şi repară hainele şi cei care fac un lucru de la început şi până la capăt. El scoase cu grijă mantaua din cârpa în care o adusese înfăşurată; cârpa abia o luase de la spălătorească, aşa că o împături şi o puse în buzunar. Privi cu o demnitate accentuată mantaua şi, apucând-o cu ambele mâini, o aruncă plin de îndemânare pe umerii lui Akaki Akakievici; o trase apoi şi o potrivi, la spate, cu mâna până la poale; după asta, aranja mai bine partea din faţă a mantalei. Akaki Akakievici, ca orice om raţional, voi să încerce şi mânecile şi poate că de aceea Petrovici îl ajută să se îmbrace; şi se dovedi că şi mânecile erau potrivite corect. Într-un cuvânt, mantaua îi venea perfect. Petrovici nu scăpă ocazia să menţioneze că i-a luat un preţ atât de

mic lui Akaki Akakievici doar pentru că îl cunoaşte de mult şi pentru că îşi are firma acasă, iar strada unde locuieşte este neînsemnată; dacă însă ar fi comandat mantaua pe Bulevardul Nevski, ar fi trebuit să plătească şaptezeci şi cinci de ruble numai pentru lucru. Akaki Akakievici nu dorea să discute însă deloc aceste lucruri cu Petrovici, iar sumele mari de care pomenea Petrovici, pentru a-şi da importanţă, îl speriau. El îi achită suma convenită anterior, îi mulţumi şi, îmbrăcat în mantaua cea nouă, porni imediat spre departament. Croitorul ieşi după el şi, rămânând în stradă, îl urmări cu privirea îndelung, până departe, apoi trecu pe celălalt trotuar, ca să-i poată ieşi în întâmpinare în altă stradă, printr-o ulicioară întortocheată, şi să se uite încă o dată, dintr-un alt unghi, la mantaua meşterită de el, de data aceasta, privindu-l din faţă. Iar în acest timp în sufletul lui Akaki Akakievici palpitau toate emoţiile pe care le încearcă un om într-o zi de mare sărbătoare. El simţea în fiecare clipă a fiecărui minut că pe umerii săi atârnă o manta nouă, şi de câteva ori zâmbi de plăcere. Avea acum două avantaje: unul că îi era cald, şi altul că îi stătea bine. Nici nu observă când străbătu tot drumul şi dintr-odată se pomeni deja ajuns în departament; la intrare, îşi scoase mantaua, o privi pe toate părţile şi i-o dădu uşierului, poruncindu-i să i-o păzească în mod deosebit. Nu se cunoaşte prea bine cum de toţi funcţionarii din departament aflară că Akaki Akakievici are o nouă manta care-i înlocuieşte sacul acela scârbos. În aceeaşi clipă ieşiră cu toţii la intrare să vadă mantaua cea nouă a colegului lor. Fiecare îl felicită, îl salută, iar el la început le zâmbi, iar pe urmă chiar se jenă de prezenţa lor în număr aşa de mare. La puţină vreme după ce se apucară de lucru, începură să comenteze între ei, spunându-i apoi celui proaspăt înnoit că ar trebui să ude mantaua, în memoria celei vechi, că ar trebui să le facă tuturor cinste diseară cu ceva, ceea ce îl făcu pe Akaki Akakievici să se piardă definitiv, fără să mai

ştie cum ar trebui să procedeze în acest caz, ce ar putea să le răspundă colegilor săi şi cum să scape mai repede de ei. După câteva minute, roşu la faţă, încercă, fără prea mult succes, să-i convingă că, de fapt, această manta nu era deloc nouă, ci din contră, era una mai veche, purtată. În cele din urmă, unul dintre funcţionari, chiar în persoana ajutorului şefului de birou, pesemne ca să demonstreze că el nu este deloc înfumurat şi se împacă bine şi cu cei mai de rang inferior, spuse: „Fie, fac eu chef în locul lui Akaki Akakievici şi vă rog să veniţi diseară la mine, la ceai; ca o coincidenţă, astăzi este şi ziua mea onomastică”. Funcţionarii îl felicitară îndată pe ajutorul şefului de birou şi primiră invitaţia cu mare plăcere. Akaki Akakievici începu să caute tot felul de motive ca să nu participe, însă toţi ceilalţi încercară să-l lămurească de faptul că nu e politicos să refuze, că e o mare ruşine să nu vină şi el, aşa că eroului nostru îi fu imposibil să mai dea înapoi. Ba, chiar simţi o mare plăcere când îşi dădu seama că va avea ocazia să defileze şi seara în mantaua sa cea nouă.

Întreaga zi fusese cu siguranţă, pentru Akaki Akakievici, cea mai grandioasă şi mai importantă sărbătoare din viaţa lui. Reveni acasă în cea mai fericită stare sufletească, îşi scoase mantaua şi o atârnă cu grijă pe perete, admirând încă o dată postavul şi căptuşeala, şi apoi îşi puse alături şi „capotul” cel vechi, complet destrămat, ca să poată face o comparaţie corectă între cele două veşminte. Se uită cu atenţie la ele şi îşi râse în sinea sa; se deosebeau atât de mult, ca de la cer la pământ! Şi chiar după aceea, când termină de mâncat, continuă să zâmbească, gândindu-se la starea jalnică în care ajunsese „capotul”. Cina o luă în cea mai bună dispoziţie şi, după cină, nu mai scrise nimic, niciun fel de hârtii, ci se lăfăi în aşternut, până se întunecă afară. În cele din urmă, se ridică dintr-odată, îşi puse mantaua pe umeri şi ieşi în stradă. Din păcate, nu putem să vă spunem unde anume locuia funcţionarul care îl invitase

la onomastica sa, memoria începe să ne joace feste şi tot ce se află în Petersburg, toate străzile şi casele ni s-au amestecat în cap, astfel că ne vine foarte greu să mai scoatem de acolo ceva ordonat. Orice ar fi fost, un lucru era sigur, anume că funcţionarul locuia în partea aristocratică a oraşului şi prin urmare, destul de departe de Akaki Akakievici. La început, eroul nostru avu de parcurs câteva străzi pustii şi aproape cufundate în întuneric, însă, pe măsură ce se apropia de locuinţa funcţionarului, străzile deveneau tot mai vii, mai populate şi mai bine iluminate. Începură să apară mai mulţi trecători, din când în când întâlnea şi doamne îmbrăcate frumos, întâlnea şi bărbaţi cu gulere de bursuc, întâlnea mai rar copii cu sănii de lemn, cu scândurile bătute rar, ca nişte zăbrele prinse în ţinte cu capetele aurite; tot mai des întâlnea trăsuri de lux tapiţate cu catifea de culoarea zmeurei, sănii lăcuite, cu acoperământ din blană de urs şi trăsuri cu capre ornamentate, ce traversau în zbor strada, şuierând cu roţile pe zăpadă. Akaki Akakievici se uita la toate acestea ca la ceva nou. Erau câţiva ani buni de când el nu mai ieşise din casă la vremea înserării. Se opri curios în faţa geamului luminat al unui magazin, să se uite la un tablou în care era pictată o femeie frumoasă, ce tocmai îşi descălţase pantoful, dezgolindu-şi astfel întregul picior, de altfel destul de atrăgător; în spatele ei, în uşa unei camere, se zărea capul unui bărbat cu favoriţi şi cu un barbişon frumos. Akaki Akakievici clătină din cap şi zâmbi, apoi îşi continuă drumul. De ce oare zâmbise? Poate din cauza faptului că întâlnise ceva absolut necunoscut, dar aşa se întâmplă, pentru că simţurile lucrează în fiecare dintre noi; sau poate că se gândise şi el, ca orice alt funcţionar: „Ehei, francezii ăştia! Ce să mai zici, dacă îşi doresc ceva special, atunci sigur e ceea ce îşi doresc…” Dar se prea poate că nici la aceasta nu s-a gândit, nu poţi să i te bagi omului în suflet ca să afli tot ce gândeşte şi ce nu gândeşte el.

În cele din urmă, ajunse şi la casa în care locuia ajutorul şefului de birou. Acesta trăia pe picior mare; scara era luminată de un felinar, iar apartamentul său era situat la etajul doi. Intrând în vestibul, Akaki Akakievici văzu pe podea şiruri întregi de galoşi. Intre aceştia, în mijlocul încăperii, se afla samovarul, şuierând deja şi scoţând nouraşi de aburi. În cuier atârnau mantale şi impermeabile, o parte dintre ele fiind chiar cu gulere de bursuc sau de catifea. După perete se auzea zgomot şi un amestec de cuvinte fără de înţeles, care deveniră dintr-odată sonore şi limpezi, pentru că, între timp, se deschisese uşa şi îşi făcuse deja apariţia un valet purtând pe braţe o tavă, pe care erau o mulţime de pahare golite, untiera şi un coş cu pesmeţi. Se vede bine treaba că funcţionarii se adunaseră mai de mult şi băuseră deja câte un pahar de ceai. Akaki Akakievici, atârnându-şi el însuşi mantaua în cui, intră în cameră, şi în faţa lui licăriră simultan lumânările, funcţionarii, lulelele, mesele pentru cărţi şi, ca prin ceaţă, îl copleşiră din toate părţile nişte voci care, dintr-odată crescură în intensitate, odată cu scârţâitul scaunelor mutate. Se opri stânjenit total în mijlocul camerei, fără să ştie ce ar fi trebuit să facă. Fusese însă deja observat de ceilalţi, care îl întâmpinară cu exclamaţii şi porniră cu toţii în aceeaşi clipă către vestibul, ca să-i analizeze încă o dată mantaua. Cu toate că la început nu ştia ce să creadă, fiind un tip destul de naiv, nu putu să nu se bucure, văzând cum toată lumea îi laudă mantaua. După scurtă vreme însă, îl părăsiră cu toţii atât pe el cât şi pe mantaua sa binecunoscută acum, şi se întoarseră către mesele destinate jocului de whist. Ceea ce se petrecea în jurul său, zgomotul, vocile şi mulţimea de oameni, toate acestea erau neobişnuite pentru Akaki Akakievici. Nu ştia deloc cum ar trebui să procedeze în astfel de situaţii, unde să-şi ţină mâinile, cum să îşi ţină picioarele sau, ca un caz general, cum să îşi poziţioneze întreaga fiinţă. Într-un târziu, se

aşează şi el lângă jucători, se uită la cărţi, privi la feţele unuia sau altuia, şi după o bucată de vreme începu să caşte, să se simtă plictisit, mai ales că venise deja de mult ora la care el obişnuia să se culce. Poate că anume din acest motiv Akaki încercă să-şi ia rămas-bun de la gazdă, însă aceasta nu-i dădu voie să plece, spunându-i că, de vreme ce s-a înnoit, mai întâi trebuie să bea câte un pocal de şampanie cu ceilalţi. După o oră se servi şi cina, din care nu lipsea salata vinegret[5], carnea rece de viţel, pateu, langoşi şi şampanie. Lui Akaki Akakievici îi dădură să bea două pocale, după care cei din jur deveniră mai veseli. El nu uită însă că se făcuse ora douăsprezece şi că a venit vremea să plece acasă. Ca nu cumva să-i mai dea prin cap gazdei să-l reţină, ieşi tiptil din cameră, îşi căută mantaua în vestibul şi, cu o mare părere de rău, o găsi la podea, o scuturâ, o curăţă de orice pufuşor, o puse pe umeri şi porni pe scară în jos, spre stradă. Ajuns afară din clădire, constată că drumul era încă luminat. Unele prăvălii mici, de fapt nişte mici cluburi permanente ale servitorilor şi ale altor categorii de oameni, mai erau încă deschise; altele erau încuiate, dar aveau o dâră de lumină pe toată crăpătura uşii, ceea ce însemna că înăuntru mai erau câţiva clienţi, dar, pesemne, servitoarele şi slugile se aflau pe punctul de a pune capăt bârfelor şi discuţiilor, făcându-şi stăpânii să se întrebe pe unde se vor fi aflând supuşii lor la ora aceea. Akaki Akakievici mergea pe stradă bine dispus şi, vreme de câteva clipe, nu se ştie cu ce scop, chiar se ţinu după urmele unei doamne, ce trecuse pe lângă el ca fulgerul şi al cărei corp se afla încă într-o unduire neobişnuită. După un timp, se opri în loc, se întoarse şi apoi o porni din nou pe drumul său, fără să facă zgomot, mirându-se că ştie să meargă precum sălbăticiunile pădurii. În curând prin faţa lui se derulară din nou acele străzi

[5] Salata de legume, care include sfeclă, ceapă, cartofi fierţi, mazăre verde şi castraveţi muraţi.

pustii, mohorâte chiar şi în timpul zilei, şi cu atât mai mult la ora aceasta. Acum aceste ulicioare deveniră parcă şi mai izolate, şi mai singuratice. Luminile din felinare începuseră să clipească, semn că uleiul era pe sfârşite. Se avântă printre şiruri de case de piatră şi garduri, fără să mai întâlnească vreun suflet de om; doar zăpada strălucea pe străzile pustii, iar obloanele întunecate ale micilor cocioabe adormite accentuau şi mai mult acea atmosferă sumbră şi tristă. Akaki se apropie de locul unde strada pe care venise dădea într-o piaţă foarte largă, încât de-abia se vedeau casele de pe cealaltă parte a ei, atât de largă încât piaţa asta semăna mai curând cu un pustiu înfricoşător. În depărtare, Dumnezeu ştie unde, licărea o luminiţă într-o gheretă, care părea că se află la capătul lumii. Ajuns în această zonă, buna dispoziţie a lui Akaki Akakievici se topi într-o mare măsură. Păşea către piaţă cu un fel de frică inexplicabilă, de parcă inima lui presimţea o nenorocire. Se uită în urmă şi în lateral, de parcă ar fi fost în mijlocul mării. „Nu, cel mai bine ar fi să nu mă uit”, se gândi el şi începu să meargă cu ochii închişi, iar când îi deschise ca să afle dacă ajunsese cumva aproape de marginea pieţei, văzu deodată, opriţi chiar în faţa sa, nişte bărbaţi cu mustăţi, fără să poată desluşi însă clar ce fel de mustăţi purtau aceşti oameni. I se făcu aşa, ca o ceaţă în faţa ochilor şi începu să-şi simtă inima zbătându-se în piept.

— Păi, mantaua asta este a mea!, tună vocea unuia dintre ei, care îl şi apucă de guler.

Akaki Akakievici se gândi să strige „Poliţia!”, însă altul îşi vârî cu iuţeală un pumn mare cât un cap de funcţionar, foarte aproape de gura lui, zicându-i:

— Numai să încerci să strigi!

Akaki Akakievici mai simţi doar cum scoaseră mantaua de pe el şi cum îl loviră cu o bucată mare de lemn, după care se prăbuşi în zăpada îngheţată, fără să mai ştie nimic altceva. Peste câteva minute îşi reveni, se sculă în picioare,

dar nu mai zări nicio urmă de om, nicăieri. Simţi deodată un frig cumplit cuprinzându-l şi, dându-şi repede seama că nu mai are mantaua pe el, începu să strige, însă vocea sa nu mai avea puterea să ajungă până la marginea pieţei. Continuă să strige cuprins de disperare, în vreme ce fugea prin piaţa cea mare, îndreptându-se către gheretă, lângă care se afla un paznic, sprijinit într-o halebardă, care tocmai încerca să ghicească ce dracu' strigă omul care aleargă spre el. Ajungând în faţa acestuia, Akaki Akakievici îl mustră cu o voce sufocată, reproşându-i că el doarme, în vreme ce oamenii sunt prădaţi în plină stradă. Slujbaşul însărcinat cu paza îi răspunse că el nu văzuse nimic altceva, decât că persoana din faţa sa a fost oprită în mijlocul pieţei de doi oameni, pe care el nu-i cunoştea însă, şi se gândise că aceia erau nişte prieteni de-ai săi. Îi mai spuse că mai bine, decât să strige degeaba, să se ducă mâine la un poliţist, care o să-i găsească pe cei care i-au luat mantaua.

Akaki Akakievici ajunse acasă într-o fugă, într-un hal fără de hal. Puţinul păr, pe care-l mai avea la tâmple şi la ceafă, era acum ciufulit de tot. Era plin de zăpadă pe piept, pe spate şi pe pantaloni. Bătrâna proprietară a apartamentului, auzind o bătaie disperată în uşă, sări grăbită din aşternuturi şi, încălţând doar un singur papuc, alergă să deschidă, ţinându-şi jenată, cu o mână, cămaşa la piept. Deschise uşa şi, văzându-şi chiriaşul în halul acela, se dădu puţin înapoi speriată. Când Akaki îi povesti ceea ce i se întâmplase, femeia îşi plesni palmele şi îi zise că ar trebui să se ducă direct la un detectiv particular, fiindcă poliţistul de cartier o să-l tragă pe sfoară, promiţându-i că o să prindă făptaşii, iar apoi o să-l tot amâne; prin urmare, cel mai bine ar fi să se ducă la un detectiv particular, spunându-i că ea chiar cunoaşte pe unul, pentru că Anna, o finlandeză care lucrase la ea mai demult ca bucătăreasă, se angajase dădacă la el, că îl vede adesea, când trece pe

lângă casa lor, şi că acesta merge în fiecare zi de duminică la biserică să se roage, că priveşte cu simpatie pe toată lumea şi pare să fie un om cu sufletul bun. Ascultând cu atenţie această propunere, Akaki Akakievici se târî trist în camera sa, şi numai cel ce are puterea de a se pune în locul său poate să îşi imagineze cum şi-a petrecut noaptea. Dis-de-dimineaţă, se duse la detectivul particular, însă i se spuse că acesta mai dormea. Se întoarse pe la zece – încă nu se trezise; mai veni şi pe la unsprezece, şi i se spuse că nu mai este acasă. Se întoarse la ora prânzului, şi nici nu fu invitat să intre în vestibul, dar i se ceru să spună ce nevoie îl adusese şi ce i se întâmplase. Akaki Akakievici avu ocazia să-şi demonstreze caracterul măcar o dată în viaţă, şi spuse răspicat că ar dori să-l întâlnească personal pe detectiv şi că el venise de la departament cu o afacere de stat, iar ei nu aveau niciun drept să nu-i permită să intre, iar dacă va mai fi ţinut mult afară, va fi nevoit să facă o plângere mai sus, şi atunci or să vadă ei ce păţesc. La aceste cuvinte, servitorii fură puţin derutaţi, neştiind ce să-i mai răspundă, astfel că unul dintre ei se duse să-l cheme pe detectiv. În loc să acorde atenţie întâmplării propriu-zise, acesta încercă să afle de la Akaki Akakievici de ce şi de unde se întorsese acasă atât de târziu, şi dacă nu cumva fusese într-o casă cu reputaţie rea. Descusut astfel, Akaki Akakievici deveni confuz şi ieşi din casa detectivului fără să mai fie convins că ceea ce i se ceruse să relateze va ajuta la rezolvarea cazului cu mantaua sa. Lipsi de la serviciu toată ziua (şi aceasta era singura dată din viaţa sa). A doua zi apăru la birou cu faţa schimbată, în „capotul” cel vechi, care arăta şi mai jalnic decât înainte. Povestind cum fusese jefuit de manta, Akaki Akakievici reuşi să-i sensibilizeze pe mulţi dintre colegii săi, însă, printre ei, se mai găsiră unii care să îl ia în derâdere. Se hotărâră să adune imediat o sumă pe care să i-o ofere, însă aceasta se dovedi o nimica toată, pentru că funcţionarii îşi cheltuiseră deja banii pentru

a comanda un portret al directorului şi pentru cumpărarea unei cărţi, la propunerea şefului de secţie, care era bun prieten cu autorul, aşa încât suma de bani adunată se dovedi a nu servi la nimic. Unul dintre colegi, împins de un gest de compătimire, decise să-l ajute pe Akaki Akakievici, cel puţin, cu un sfat bun, spunându-i să nu se adreseze poliţistului de sector, cu toate că acesta, dorind să obţină laudele şefilor săi, ar putea să-i recupereze mantaua în vreun fel, însă ea ar putea să rămână la poliţie, dacă păgubaşul nu va reuşi să prezinte dovezi că îi aparţine de drept. Atunci, cel mai bine ar fi să se adreseze unei persoane foarte importante, iar aceasta va lua legătura cu cine trebuie şi astfel ar putea să reuşească mai bine să-l rezolve. Aşa că, neavând ce să facă, Akaki Akakievici trebui să se ducă şi la persoana aceea atât de importantă. Şi până acum a rămas o taină cine era persoana şi cu ce se ocupa ea. Trebuie să vă mai spun că acea persoană importantă devenise recent o persoană importantă, iar până nu demult fusese doar o persoană neimportantă. Adică, funcţia sa nici acum nu se considera aşa de importantă, în comparaţie cu altele, cu mult mai importante. Întotdeauna se găsesc însă oameni pentru care şi cei neimportanţi sunt importanţi în ochii lor. De fapt, omul acesta important se străduia să-şi amplifice importanţa folosind numeroase mijloace, din cele mai diferite, cum ar fi, de exemplu, faptul că, din ziua când îşi începuse activitatea, organizase lucrurile astfel încât subordonaţii lui să-l întâmpine întotdeauna la scară; nimeni nu îndrăznea să intre direct la el în birou, ci fiecare trebuia să respecte o ordine strictă. Funcţionarul de la Registratura colegiului trebuia să-l informeze pe secretarul guberniei, secretarul guberniei – pe cel titular sau pe altul care se întâmpla să fie acolo, pentru ca, în cele din urmă, informaţia să ajungă la el. Aşa se face orice în sfânta noastră Rusie, totul se bazează pe imitaţie, toţi îşi imită şi îşi ironizează superiorul. Se vorbeşte că un oarecare

consilier titular, imediat după ce devenise şef al unei cancelarii destul de modeste, îşi împrejmuise locul de muncă şi îşi făcuse o cămăruţă specială, pe care o numise „camera de primire”, îşi instalase lângă uşă nişte plasatori cu gulere roşii şi galoane, care apucau mânerul uşii şi o deschideau oricărui proaspăt sosit, cu toate că în „camera de primire” de-abia încăpuse o masă de scris obişnuită.

Audienţele şi obiceiurile persoanei importante erau ceremonioase şi solemne, însă destul de complicate. Temelia principală a sistemului său era severitatea. „Severitate, severitate şi severitate”, repeta el de obicei, şi atunci când rostea ultimul cuvânt, obişnuia să privească fix şi cu importanţă în ochii interlocutorului. Nu exista niciun motiv pentru o asemenea exigenţă, pentru că cei zece funcţionari care alcătuiau întregul mecanism guvernamental al cancelariei erau şi aşa destul de speriaţi. Când îl vedeau de departe, lăsau lucrul la o parte şi stăteau drepţi, până când şeful trecea prin încăpere. O discuţie obişnuită dintre el şi inferiori avea deviza „severitate!” şi era alcătuită aproape din trei fraze: „Cum de îndrăzniţi? Poate nu ştiţi cu cine vorbiţi? Poate nu vă daţi seama cine stă în faţa dumneavoastră?” În fapt, acesta fusese totuşi un om cu sufletul bun, foarte amabil cu prietenii săi, serviabil, însă funcţia asta înaltă îl dezorientase complet. După ce primise funcţia devenise oarecum confuz, nu ştia cum să acţioneze şi nu ştia absolut deloc cum să se comporte. Dacă i se întâmpla să se afle în faţa unora ce îi erau egali ca funcţie, ştia să fie un om de treabă, foarte corect, iar în unele privinţe dădea dovadă chiar şi de raţiune; dar dacă se întâmpla să fie într-o societate în care se aflau şi persoane ce aveau măcar un grad sub nivelul său, omul nostru se simţea cum nu se poate de rău; tăcea, şi situaţia lui îţi trezea mila, mai ales că el însuşi simţea că ar fi putut să-şi petreacă timpul cu mult mai bine. În ochii săi se putea vedea o mare dorinţă de a participa la discuţiile interesante

ce se desfăşurau sau de a se alătura vreunuia dintre grupurile prezente, însă întotdeauna îl reţinea gândul că ar putea să depăşească limitele, că nu va reuşi să nu devină familiar şi că, procedând astfel, ar putea chiar să-şi piardă din importanţa pe care poziţia sa superioară i-o atribuia. Condus de asemenea raţiuni, el rămânea mereu în starea aceea de tăcere profundă, scoţând doar din când în când nişte sunete monosilabice, neinteligibile, gest care îi aduse faima de cel mai plicticos dintre superiori. La o astfel de persoană importantă se prezentă Akaki Akakievici, alegând însă cel mai nefavorabil moment, cu totul neprielnic pentru rezolvarea problemei sale, însă deosebit de favorabil pentru persoana importantă. Aceasta se afla în biroul său şi discuta foarte, foarte vesel cu una dintre vechile sale cunoştinţe, un prieten din copilărie, cu care nu se văzuse de câţiva ani. În acest timp, fu informat că vrea să intre la el un oarecare Başmacikin. El întrebă brusc: „Cine este acesta?”, şi-i veni răspunsul îndată: „Un funcţionar oarecare”. „A! Să mai rabde, că acum nu am timp”, zise persoana importantă.

Aici trebuie să mai spunem că persoana importantă minţise într-o măsură considerabilă. Avea timp berechet, pentru că întorsese deja, împreună cu prietenul său, toate lucrurile pe o parte şi pe alta, şi de o bună bucată de vreme, printre frazele lungi, se strecuraseră pauze şi mai lungi, după care se loveau unul pe altul, uşor, peste coapsă, zicându-şi: „Uite asta e, Ivan Abramovici!” „Ai dreptate, Stepan Varlamovici!” Şi cu toate acestea, ca să vezi, porunci ca funcţionarul să mai aştepte, ca să-i demonstreze amicului său, care nu mai avea de mult un serviciu şi care locuia acasă, în sat, cât timp aşteaptă funcţionarii în anticamera sa. În cele din urmă, sătui de vorbă, dar şi mai sătui de tăcere, fumară câte o ţigară în fotoliile destul de comode, cu speteaza înclinată. La un moment dat, persoana importantă păru că îşi aduse aminte de

funcţionarul neînsemnat şi îi spuse secretarului, care tocmai se oprise lângă uşă cu hârtiile pentru discurs: „Apropo, mi se pare că acolo aşteaptă un funcţionar; spune-i că poate să intre”. Sesizând timiditatea sărmanului său vizitator şi aspectul jalnic al tunicii sale vechi, generalul se întoarse brusc cu faţa spre el şi îi zise: „Ce doreşti?”, cu o voce fermă, pe care o exersase în mod special, în faţa oglinzii, atunci când se aflase de unul singur în camera sa, chiar cu o săptămână înainte de a i se fi acordat această înaltă funcţie. Akaki Akakievici, fiind deja înarmat cu acea stare de sfiiciune bolnăvicioasă obligatorie în astfel de cazuri, se jenă şi mai mult şi încercă, atât cât îi permitea dezlegarea limbii, să explice, adăugând mai des decât oricând interjecţia „iată”, că mantaua îi fusese absolut nouă şi că, iată, fusese prădat, într-un mod inuman, şi că i se adresează pe această cale, pentru ca Domnia Sa să stăruie pe lângă cunoştinţele sale înalte sau să scrie la şeful poliţiei urbane sau altcuiva important care ar putea să dispună căutarea mantalei. Nu se ştie de ce, înaltul funcţionar aprecie această formă de adresare peste măsură de familiară.

— Ce se întâmplă, stimate domn, continuă el brusc, nu cunoşti ordinea? Unde ai intrat? Ştii cum se procedează în astfel de cazuri? Trebuia mai întâi să depui o cerere la cancelarie, cu privire la cazul dumitale; ea ar fi ajuns la şeful de birou, apoi la şeful de secţie, pe urmă ar fi fost transmisă secretarului, iar secretarul mi-ar fi adus-o mie…

— Dar, mult prea stimate domn – spuse Akaki Akakievici, încercând să-şi adune fărâma de prezenţă de spirit pe care o mai avea şi simţind în acelaşi timp că transpirase într-un mod îngrozitor, eu, stimate domn, am îndrăznit să vin direct, deoarece ştiu, iată, că… secretarii sunt o specie de oameni care nu prea inspiră încredere…

— Ce, ce, ce?, zise persoana importantă. De unde ai adunat atâta îndrăzneală? De unde ai luat astfel de idei?

Ce-i cu revolta aceasta răspândită printre tineri împotriva şefilor şi a celor ce le sunt superiori?!

Se pare că persoana importantă nu observase că Akaki Akakievici ajunsese la o vârstă mai mare de cincizeci de ani şi, în consecinţă, ai fi putut să-l numeşti tânăr doar într-un sens relativ, adică în comparaţie cu cineva care depăşise deja vârsta de şaptezeci de ani.

— Dumneata ştii cu cine vorbeşti? înţelegi cine se află în faţa dumitale? înţelegi aceasta sau nu înţelegi? Te întreb…

Aici el bătu din picior, urcând tonalitatea vocii pe o notă forte fortissimo, încât Akaki Akakievici se îngrozi. Funcţionarul nostru chiar încremeni, se clătină, începu să tremure din tot corpul şi nu mai reuşi deloc să-şi recapete echilibrul, astfel că, dacă n-ar fi alergat imediat paznicii ca să-l sprijine, s-ar fi prăbuşit pe duşumea; îl scoaseră din birou aproape leşinat. Iar persoana importantă, mulţumită că efectul depăşise toate aşteptările şi pe deplin satisfăcută de ideea că un cuvânt de-al său are forţa să-l lase pe om în stare de inconştienţă, îşi privi amicul cu coada ochiului, ca să vadă care-i atitudinea sa în această privinţă, şi constată cu satisfacţie că şi amicul său se afla acum într-o stare confuză şi că, la rândul său, devenise şi el stăpânit de acelaşi sentiment puternic de groază.

Akaki Akakievici nu-şi aminti deloc cum coborâse scara şi cum ieşise în stradă. Nu-şi simţea nici mâinile şi nici picioarele. Niciodată în viaţa sa nu mai fusese bruscat atât de tare de un înalt funcţionar, şi încă unul ce-i era absolut străin. Merse cu gura întredeschisă, prin vântul năprasnic ce şuiera pe străzi, împingându-l de pe trotuar; aşa cum se întâmplă la Petersburg, vântul sufla din toate cele patru direcţii, din toate ulicioarele, şi Akaki Akakievici răci imediat, astfel că, odată ajuns acasă, nu mai putu să spună niciun cuvânt: gâtul îi era umflat rău de tot. Iată ce putere are uneori o mustrare competentă!

A doua zi simţi că are febră mare. Profitând de ajutorul

generos dat de clima Petersburgului, boala luă amploare mai curând decât se aşteptase, şi când apăru medicul şi îi luă pulsul, nu găsi altceva de făcut decât să-i recomande nişte comprese, unica şansă de a nu lăsa pacientul lipsit de ajutorul binefăcător al medicinii; doctorul nu întârzie de altfel să-l informeze şi asupra faptului că mai avea de trăit cel mult două zile. Zicând acestea, se întoarse către proprietară şi-i spuse şi ei: „Iar dumneavoastră, mătuşica, nu mai pierdeţi timpul în zadar, comandaţi-i chiar acum un sicriu din pin, pentru că unul de stejar ar fi pentru el mult prea scump”. Nu cunoaştem dacă Akaki Akakievici auzise aceste cuvinte fatale, iar dacă le-a auzit, nu ştim ce efect avură asupra sa, dacă-i părea rău sau nu să părăsească viaţa asta nenorocită, oricum, nu se cunoaşte nimic din toate acestea, dat fiind faptul că în tot acest timp el se aflase în delir şi în fierbinţeli. I se arătau tot felul de vedenii, una mai stranie decât alta; ba îl vedea pe Petrovici şi îi comanda o manta prevăzută cu dispozitive împotriva hoţilor, ba i se năzărea că hoţii se ascund sub patul în care dormea, şi în fiecare clipă o ruga pe proprietară să scoată un hoţ chiar de sub plapumă, de lângă el, ba o întreba de ce în faţa lui atârnă „capotul” cel vechi, dacă el are o manta nouă, ba îşi imagina că se află în faţa înaltului funcţionar, ascultându-i morala competentă şi zicându-i întruna: „Sunt vinovat, înălţimea Voastră!”, ba, în sfârşit, chiar începu să rostească obscenităţi, pronunţând cele mai ruşinoase cuvinte, astfel încât bătrâna proprietăreasă îşi făcu cruce, neauzind de când se ştia ea asemenea porcării, mai ales că aceste cuvinte murdare urmau imediat după apelativul „înălţimea Voastră”. Spunea în continuare şiruri întregi de cuvinte lipsite de sens, astfel încât nu puteai desluşi mai nimic; puteai să constaţi doar că acele cuvinte şi gânduri haotice se roteau mereu în jurul mantalei.

În cele din urmă, sărmanul Akaki Akakievici îşi dădu sufletul. Nici camera şi nici lucrurile sale nu fură puse sub

sigiliu, dat fiind faptul că el nu avea niciun fel de moştenitori, iar apoi, pentru că moştenirea care rămăsese de pe urma sa era destul de mică: un mănunchi de pene de gâscă, un top de hârtie albă pentru acte, trei perechi de ciorapi, doi-trei nasturi de pantaloni care se rupseseră şi mantaua cea veche, „capotul” pe care îl cunoaşteţi deja. Dumnezeu ştie cui i-a revenit toată moştenirea aceasta. Trebuie să recunosc, povestitorul acestei nuvele nici nu a mai fost interesat ca să afle.

Akaki Akakievici a fost dus la cimitir şi înmormântat. Şi Petersburgul a rămas astfel fără Akaki Akakievici de parcă nici nu ar fi trăit vreodată în acest oraş. O fiinţă neapărată de nimeni, nimănui dragă şi neinteresantă pentru nimeni, care nu a atras nici măcar atenţia vreunui naturalist ce nu pierde nicio ocazie de a vâna o insectă ca s-o fixeze cu un ac şi s-o studieze la microscop, a rămas ascunsă o viaţă şi a dispărut din lume; o fiinţă care a trăit o viaţă întreagă, doar ca să rabde, supusă, toate insultele şi umilinţele colegilor de birou, s-a dus în mormânt, moartea ei nefiind considerată de nimeni un eveniment ieşit din comun; dar cel puţin înainte de sfârşitul vieţii, pentru această fiinţă a licărit totuşi o scânteie de bucurie, sub forma unei mantale care i-a încălzit viaţa pentru o singură clipă; şi o fiinţă peste care se abătuse o năpastă la fel de imprevizibilă, tot aşa cum se năpustesc marile nenorociri şi asupra împăraţilor şi mai-marilor acestei lumi…

La câteva zile după moartea lui Akaki Akakievici, şeful său a trimis la apartamentul în care locuise un paznic de la departament, spre a-i transmite ordinul de a se prezenta imediat la birou; paznicul se întoarse însă fără niciun răspuns concret, raportând şefului său că persoana la domiciliul căreia fusese nu se poate prezenta la serviciu; la întrebarea „De ce?”, paznicul dădu următorul răspuns: „A murit, pur şi simplu, sunt patru zile de când l-au înmormântat”. În acest mod aflară şi cei de la departament

despre moartea lui Akaki Akakievici, iar a doua zi, în locul său, la birou, şedea deja un alt funcţionar, mult mai înalt, care scria însă literele mai puţin drepte, adică mai înclinate şi mai strâmbe.

Cine şi-ar putea închipui însă că istoria lui Akaki Akakievici nu s-a încheiat încă, că eroului nostru i-a fost sortit să mai trăiască, agitat, câteva zile după moartea sa, ca o recompensă pentru viaţa lui neluată în seamă de nimeni… Datorită unor întâmplări ce urmară, sărmana noastră istorie capătă dintr-odată un sfârşit fantastic. În tot Petersburgul, se răspândiră zvonuri că, la Podul Kalinkin, şi de acolo mai departe, începuse să se arate, în fiecare noapte, o stafie cu chip de funcţionar, ce căuta o manta ce, spunea ea, i-ar fi fost furată cândva; motivând astfel, îi dezbrăca pe toţi trecătorii de mantale, fără să mai ţină cont de gradele sau funcţiile acestora sau de tipul de manta cu care erau îmbrăcaţi: cu guler de pisică, de bursuc, de enot, de vulpe, din blană de urs, cu vatelină, într-un cuvânt, tot felul de haine din blană sau din piele, orice fel de haine folosite de oameni pentru a-şi acoperi corpul. Unul dintre funcţionarii de la departament chiar îl văzuse cu ochii săi pe răposat şi îl recunoscuse imediat; era, fără niciun dubiu, Akaki Akakievici. Acest fapt îl făcu să se sperie însă atât de tare, încât o rupse la fugă cât putu de repede, din care motiv nu putuse să-i desluşească faţa prea bine, amintindu-şi doar că văzuse clar cum acesta, deşi se afla foarte departe, îl ameninţa cu degetul. Din toate părţile veneau sesizări, cum că spatele şi umerii, nu doar ale funcţionarilor titulari, ci chiar şi ale consilierilor celor mai secretoşi, sunt expuse unui frig năprasnic, din cauza pierderii mantalelor pe timpul nopţii. Se emisese chiar şi o decizie a organelor de poliţie, având ca scop prinderea cu orice preţ a răposatului, fie viu, fie mort, şi pedepsirea sa exemplară, în cel mai crunt mod, ca să afle şi alţii, astfel încât aceste fapte revoltătoare să nu se mai petreacă. Şi iată un

exemplu. Un brutar dintr-un cartier oarecare, aproape că reuşise să îl înhaţe pe răposat de guler, în stradela Kiriuşkin, la locul faptei, când acesta încerca să scoată mantaua de molton de pe un muzicant ieşit la pensie, care pe timpul său cântase la flaut. Apucându-l de guler, el îşi strigă şi ceilalţi prieteni să-i vină în ajutor şi le porunci să-l ţină pe făptaş. În timpul acesta, brutarul îşi băgă pentru o clipă mâna în cizmă, ca să scoată de acolo punga cu tabac pentru ca, prizând tutun, să-şi încălzească nasul, care îi îngheţase bocnă; din păcate, avea la el chiar acel tip de tutun pe care răposatul nu îl putuse suferi niciodată. Brutarul, care-şi acoperise cu degetul una dintre nări, nici nu apucase bine să tragă cu nara stângă jumătate din grămăjoara de tutun, că răposatul strănută tare, stropindu-i cu scuipat pe toţi trei. Până şi-au dus ei mâinile la ochi ca să şi-i şteargă, nu mai rămase nici urmă de răposat, aşa încât, le era tot mai greu să înţeleagă dacă acesta fusese sau nu fusese prins de ei. De atunci brutarii căpătară o frică atât de mare de arătările răposaţilor, încât se fereau să-i prindă chiar şi pe cei vii şi, abia de mai îndrăzneau să le strige de foarte departe: „Tu, acela, du-te în drumul tău!” şi din acest motiv, arătarea funcţionarului nostru începu să apară şi dincoace de Podul Kalininsk, băgându-i în boală pe toţi cei fricoşi. Apropo, am uitat să acordăm o cât de mică atenţie, aşa cum s-ar fi cuvenit, unei persoane importante, care a fost cauza întorsăturii atât de fantastice a acestei poveşti, altminteri pe deplin adevărată. Mai întâi de toate, vreau să vă spun că mă simt obligat să fiu sincer în relatările mele şi de aceea afirm că, foarte curând după plecarea dintre noi a prea mult repudiatului şi desconsideratului nostru Akaki Akakievici, persoana importantă a simţit un sentiment care semăna mai curând cu o profundă părere de rău. Acestei persoane nu-i era deloc străin sentimentul de milă şi, cu toate că poziţia sa împiedica adesea bunătatea inimii sale să iasă la suprafaţă,

multe fapte bune îi deveniseră pe deplin accesibile. Îndată ce amicul său ieşi din birou, el îşi aminti cu evlavie de sărmanul Akaki Akakievici. Aproape în fiecare zi, de atunci, Akaki Akakievici i se arătă palid, neputincios să reziste la morala făcută de un şef. Gândul acesta îl deranja în aşa măsură, încât, peste numai o săptămână, hotărî să trimită un funcţionar la el acasă, ca să afle cum se simte şi să-i transmită că, poate, o să încerce să-l ajute într-un anumit fel; şi când i se aduse vestea că Akaki Akakievici murise subit, din cauza unei febre, el rămase locului ca şi trăsnit, simţind mustrări de conştiinţă şi rămânând trist toată ziua. Dorind să se distreze cât de cât şi să uite emoţiile negative trăite, persoana importantă plecă la o serată organizată de unul dintre amicii săi, unde găsi o societate de treabă şi, ceea ce era foarte bine, faptul că toţi de acolo aveau cam acelaşi grad îl făcu să se simtă mai în largul său. Această petrecere influenţă radical starea sa sufletească. Se descătuşa, deveni mai plăcut în comunicare, împărţind tot felul de amabilităţi, într-un cuvânt, petrecu seara într-un mod cum nici că s-ar fi putut mai plăcut. Când se servi cina, bău un pahar, două de şampanie – băutură care, aşa cum cunoaştem, nu acţionează negativ asupra bunei dispoziţii. Şampania îi dădu de înţeles că el poate să fie capabil să facă tot felul de lucruri extraordinare; se decise astfel să nu se ducă îndată acasă, ci să treacă pe la o doamnă cunoscută, Karolina Ivanovna, o femeie despre care se credea că ar fi de origine germană şi pentru care simţea că are un sentiment de adevărată prietenie. Trebuie să mai amintim aici şi faptul că persoana importantă era un bărbat nu chiar atât de tânăr, un soţ bun, un tată respectat de copiii săi. Doi fii, dintre care unul lucra deja la cancelarie, şi o fiică de şaisprezece ani, foarte drăguţă, cu năsucul puţin cam cârn, dar simpatic; în fiecare zi se apropiau de el şi-i sărutau mâna, zicându-i: „Bonjour, papa”. Soţia sa, o femeie proaspătă şi foarte atrăgătoare, mai întâi îi întindea

mâna să i-o sărute, iar apoi o săruta şi ea pe a lui. Cu toate că era destul de mulţumit de tandreţea celor de acasă, persoana importantă găsise de cuviinţă să aibă şi o relaţie de prietenie cu o femeie ce locuia în cealaltă parte a oraşului. Această prietenă nu era nici mai bună, nici mai tânără decât soţia sa. În lumea aceasta se întâmplă însă tot felul de lucruri şi nu e treaba noastră să le judecăm. În consecinţă, persoana importantă coborî repede treptele casei sale, se aşeză în sanie şi îi zise vizitiului: „La Karolina Ivanovna”. Învelindu-se bine în mantaua sa călduroasă, rămase aşa, în cea mai plăcută poziţie, mai plăcută nici că poate exista pentru un rus adevărat, adică poziţia omului care nu se gândeşte la nimic, iar gândurile îi vin singure în cap, unul mai plăcut decât altul, fără să fii nevoit a alerga după ele sau a le căuta în memorie. Satisfăcut pe deplin, el îşi aminti pe rând toate momentele vesele de la serata la care participase de curând, toate cuvintele pe care le spusese, făcându-i să râdă în hohote pe cei din cercul său de prieteni, de altfel destul de restrâns; multe dintre cuvintele spuse atunci le repetă din nou cu jumătate de gură şi găsi că sunt la fel de comice, ca şi atunci când le spusese întâia oară şi, poate că de aceea, nu se miră deloc când începu şi el să râdă din toată inima, în sinea sa. Din când în când, vântul năprasnic care, înteţindu-se pe nepusă masă, Dumnezeu ştie din care direcţie şi din care motiv, îl cam încurca, îi biciuia faţa, aruncând spre el ace de zăpadă, îi făcea gulerul să fâlfâie ca o pânză de corabie sau, dintr-odată, cu o putere supranaturală, i-l azvârlea peste cap, forţându-l mai mereu să-şi scoată faţa de sub el. Deodată, omul important simţi că cineva îl prinde cu putere de guler. Întorcându-se, văzu în spatele său un bărbat de talie mică, îmbrăcat într-o manta veche şi ponosită şi, îngrozit, recunoscu în acel bărbat pe nimeni altul decât pe Akaki Akakievici. Faţa funcţionarului era albă ca zăpada, semănând foarte mult cu aceea a unui mort. Groaza

persoanei importante depăşi însă toate limitele atunci când văzu cum gura răposatului, mirosind groaznic a mormânt, începu să se strâmbe cumplit, rostind aceste cuvinte:

— A! Iată că te-am găsit şi pe tine, în sfârşit! Iată, te-am prins şi de guler! Am nevoie de mantaua ta! Pentru că nu ai vrut să-ţi baţi capul ca să o găseşti pe a mea şi m-ai şi dojenit - acum să mi-o dai pe a ta!

Sărmana persoana importantă mai să moară de frică. Oricât de tare i-ar fi fost caracterul când se afla în cancelarie, înaintea inferiorilor, şi oricât de puternic ar fi arătat ca bărbat, în orice alte împrejurări, în clipa de faţă simţi o spaimă atât de cumplită, încât fu îndreptăţit să creadă că de la această sperietură s-ar putea alege cu cine ştie ce boală mai gravă. Aşa încât, el însuşi îşi scoase de pe umeri mantaua şi îi strigă vizitiului cu o voce care trăda groaza: „Du-mă cât poţi de repede acasă!” Auzind vocea aceea care, de obicei, răsuna atât de puternic numai în momente de cumpănă, vizitiul îşi băgă capul între umeri, biciui caii şi porni ca săgeata, spre casă. În vreo şase minute şi ceva, persoana importantă ajunsese la scara locuinţei sale. Palid, speriat şi fără manta, în loc să ajungă la Karolina Ivanovna, el se întoarse acasă, se târî cum putu până în camera lui şi îşi petrecu noaptea într-o mare dezordine sufletească şi fizică, astfel încât, a doua zi dimineaţa, la ceai, fiica sa îi spuse direct:

— Tată, eşti foarte palid azi.

Omul important tăcu însă şi nu rosti niciun cuvânt despre evenimentele din seara trecută, despre împrejurările în care se întâmplaseră şi despre locul unde dorise el să ajungă. Aceste evenimente produseră asupra sa o impresie puternică. De atunci, el începu să le zică mult mai rar subordonaţilor săi: „Cum de îndrăzniţi, sau poate nu înţelegeţi cine se află în faţa dumneavoastră?”; iar dacă totuşi le mai spunea, o făcea nu înainte de a-i asculta, ca să cunoască ceva mai bine problemele lor. Dar cel mai bun

lucru care se petrecu după această întâmplare a fost că de atunci nu se mai arătă deloc stafia funcţionarului răposat; pesemne că mantaua de la persoana importantă îi venise ca turnată; cel puţin, nu se mai auzi nicăieri vreun astfel de caz, ca să i se mai fure cuiva vreo manta. Cu toate acestea, mulţi oameni activi şi preocupaţi de veşmintele proprii nu se calmară nicidecum, şi povesteau că, în colţurile îndepărtate ale oraşului, încă se mai arată din când în când fantoma funcţionarului răposat. Un paznic din Kolomensk chiar văzu cu propriii ochi cum apăru arătarea, furişată pe lângă case. Cum paznicul era după natura sa un bărbat neputincios, odată fusese chiar trântit la pământ de un porc ce o zbughise dintr-o casă particulară, spre marea veselie a birjarilor care stăteau la taifas, aşezaţi în cerc, destul de aproape de el şi cărora le pretinse câte o monedă ca sancţiune pentru că fusese batjocorit de ei şi pentru că se gândise că sosise vremea să-şi cumpere nişte tutun; aşadar neputincios fiind, paznicul nu mai îndrăzni să oprească arătarea, ci se luă după ea, până când aceasta se uită în urmă şi, oprindu-se dintr-odată, îl întrebă: „Tu, ce vrei?” şi-i arătă un pumn aşa de mare, cum niciunul din cei încă în viaţă nu are. Paznicul răspunse atunci „Nimic” şi se întoarse imediat înapoi. La rândul său, arătarea, care avea o statură mult mai înaltă decât o cunoaştem noi, şi care purta o pereche de mustăţi uriaşe, se pare că îşi îndreptă paşii spre Podul Obuhov, după care dispăru definitiv în întunericul nopţii.

Sfârşit